

NÉPÚJSÁG

A természet kalendáriuma

CXLI.

*Pohjolai csöppnyi lányka,
szőke északi leányka,
megegyezett volt a nappal,
holddal egy időben ébredésre,
egy időben fölkelésre.
Megelőzte mégis mindet:
nap felkeltét, hold felkeltét,
kakas kukorékolását,
tyúk csibéje csipogását.*

Így hangzik a tavaszváró rúnó kezdete **Nagy Kálmán** 1971-es fordításában.

1835-ben, 180 éve, február 28-án **Elias Lönnrot** aláírta a *Kalevala* előszavát, majd elküldte kiadójának az eposz kéziratát, amelyet ötszáz példányban nyomtattak ki. Az a nap azóta a Kalevala napja Finnországban. A XIX. században Finnországot is utolérte a nacionalizmus szele, ennek eredményeként született meg a finn teremtéstörténet, a finn nemzeti eposz. Később Lönnrot a karjalai rúnókba más finn területek népi énekeit is beledolgozta, így készült el a végleges, ma ismert, változat 1849-ben. A Kalevala később a finn-magyar kapcsolatok alakulásának egyik kiindulópontja lett. Az öt teljes magyar Kalevala-fordítás is erről árulkodik. Szívemhez legközelebb Nagy Kálmán magyarítása áll, az ő szövegét illusztrálta volt **Szervátiusz Tibor** s jelentette meg a *Jóbarátban*, a '70-es évek elején. Valódi nemzetnevelő tett volt az akkor, a *Zsuzsi és Andris babák* népviseleti, az *Ezerjófű* gyógynövényismereti, a *Csodabab* etnobotanikai, a *Bekecsi csillagtúrák* turisztikai, a *Pro natura* természetismereti és természetvédő versenyek méltó társa. Szerencsésnek tartom magam, hogy kezdő tanárként tanúja és résztvevője lehettem ezeknek a mozgalmaknak.

A rügybontás még odébb van, de a győzedelmes március már érkezget.

„Ha márczius száraz, az egész esztendőben jó időket és bőséget jelent.”

- írta volt **Apáczai Csere János** 1653-ban *Magyar Enciklopaediájában*, átvéve a VII-VIII. századfordulón élt angol bencés szerzetes, **Beda Venerabilis**, időjósító tanácsait és előrejelzéseit.

Március Mars isten hava. **Ovidius** az *Évszakok III. énekében* elmondja, hogy az első hónap - a latinoknál abban az időben még márciussal kezdődött az új esztendő - azért illette Marsot, mert Romulus és Remus isteni atyjának tartotta a római hagyomány.

Az első tavaszi színem mind mai napig a salátaboglárka tavaszváró áhítata, ahogy sárgán kikandikál a hamvas világos-zöldek mezőiből. Aztán hirtelen gyértűző lángolásba kezd a Somostető névadó bokrainak habzó tavasza. Áprilyt idézi a völgy Visegrád alatt: a visegrádi sírral szembeni domboldal a Duna túlsó, keleti oldalán tele napfényszította sárgával. S **Márciust**, **Áprily** Márciusát: ahogy tompa-kénsárga virágjait bontja a som. Hisznek neki a barackok s mandulák, s sokszor ráfáznak: hurutos idő váltja a napfényt, lehullhat a virágok java Erdély-szerte. Szertelen tavasz ez még. Talán csak a meredeken leszakadó mészkőhátak meleg tenyerei a Sziget-hegységben tudják megóvni déli lejtőiken a koratavasz kárvallottjait.

*A nap tüze, látod,
a fürge diákot
a hegyre kicsalta: a csúcsra kiállt.
Csengve, nevetve
kibuggyan a kedve
s egy ős evoét a fénybe kiált.*

*Régi, kiszáradt
tó vize árad,
néma kutakban a víz kibuzog.
Zeng a picinyke
szénfejű cinke
víg dithyrambusa: dactilusok.*

Március 1-én, 1846-ban született **Vaszilij Dokucsajev** orosz geológus, az övezetesség (zonalitás) alapösszefüggéseinek feltárója. Mivel a növényfajok és növénytársulások elterjedését elsősorban az éghajlat szabja meg, Földünkön a természetes növénytakaró, a közvetlenül vagy közvetve belőle élő állatvilág, valamint az éghajlat, a növényzet és a kőzetek kölcsönhatásából kialakuló talajtakaró is övezetes elrendeződésű. Az egyes övezetek, övek és tartományok között a valóságban sehol sincs éles határ, egymással többé-kevésbé széles átmeneti sávval érintkeznek. Ennek a felismerésnek volt következménye az ökológia, mint tudományág kialakulása.

Március 3-án, 1709-ben született **Andreas Sigismund Marggraf**. A szász bányamérnök 1747-ben mutatta ki, hogy a répában kellő mennyiségű és minőségű cukor van. A kultúrrépa őse a Földközi-tenger partvidékén ma is vadon élő ***Beta maritima L.*** A répát (***Beta vulgaris***) emberi táplálékként és takarmányozásra már a középkorban is felhasználták, szántóföldi termesztése azonban csak a XVI-XVIII. században kezdett elterjedni. A napóleoni háborúk idején a gazdasági blokád miatt megszűnt a cukornád-import Európába. Marggraf tanítványa, a svájci **Charles Archard** ekkor dolgozta ki a répacukor gyártás technológiáját a sziléziai fehérrépából. Bizony, a cukorrépa karrierjét egy szász bányamérnöknek és egy hiú világhódítónak köszönheti.

Szervátiusz pohjolai csöppnyi lánykájának rügybontogató salátaboglárkák tavaszváró áhítatótól ittasulva, maradok kiváló tisztelettel:

Kiss Székely Zoltán

Kelt 2015-ben, a győzedelmes Tavaszelő kezdetén

